

Leksikologiyanı **oqıtıwda innovaciyalıq-pedagogikalıq texnologiyanı qollanıwdıń ilimiy teoriyalıq tiykarları**

Aitenova Ziyada Afinovna

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, izleniwshi

Nókis qalalıq 38-sanlı ulıwma orta bilim beriw mektebiniń qaraqalpaq tili hám ádebiyatı pání oqıtıwshısı

Калит сөзлар: *дарс жараёни, стиль, метод* омоним, синоним, эпитеза, протеза, эпентеза, метатеза, элизия

Ключевые слова: *процесс урока, стиль, метод*, омоним, синоним, эпитеза, протеза, эпентеза, метатеза, элизия

Key words: *the process of the lessons, style, method*, homonym, synonym, epithesis, prosthesis, epentesis, metathesis, elision

Házirgi kúnde kópshilik rawajlanǵan, demokratiyalıq mámleketlerdiń oqıtıw sistemasındaǵı tiykarǵı metodikalıq jańalıqlar innovaciyalıq hám pedagogikalıq texnologiyalardı engiziw menen baylanıslı. Sebebi, hárqanday pedagogikalıq texnologiya tálim-tárbiya tiykarında turıwshı belgili bir ideyaǵa tayanıp, anıq usıllar hám qurallar járdeminde ámelge asırıladı. Oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalardı qollanıw boyınsha kóp ǵana izertlew jumısları alıp barıldı.

Qaraqalpaq tilin oqıtıw metodikasında oqıtıwdıń principleri, oqıtıw metodları, sabaqtı shólkemlestiriw hám ótkeriw usılları, sabaqtıń túrleri, fonetika, leksikologiya, morfologiya hám sintaksisti oqıtıw, jazba jumıstıń túrleri hám bahalaw usılları, klastan tıs jumıslar, oqıtıwdıń interaktiv metodları, ámeliyat túrleri haqqında bilim beriledi. Qaraqalpaq tilin oqıtıwdıń áhmiyetli mashqalaları boyınsha alımlardıń kózqarasların salıstırmalı úyreniw talap etiliwi, metodikalıq-teoriyalıq oy-pikirlerdiń rawajlanıw jónelisin belgilep beriliwi zárúrli metodikalıq máselelerden esaplanadı.

Leksikologiyanı oqıtıwdıń interaktivlik usılı, toparda sherikleslik jaǵdayında jaratıladı. Interaktivlik usılǵa tiykarlanǵan texnologiyanı qollanıw, oqıtıwshı dóretiwshı sheriklesler sıpatında islewge tiykarlanǵan ózgerislerge, turaqlı tayarlıqqa hám juwapkershilikli máselelerdi sheshiwge úyrenedi. Leksikologiyanı oqıtıwda interaktiv usıllar tómendegi nátiyjelerge alıp keledi: Oqıwshılardıń ádebiyat sabaǵına, pánge qızıǵıwshılıǵı artadı; Oqıw materialların bekkem ózlestiredi; Tereńnen oylaw hám erkin pikirlew rawajlanadı; Sóylew mádeniyatı qalıplesedi; Oqıwshılar oqıw iskerligine belsendilik penen qatnasadı; Oqıw ushın qolaylı (unamlı) psixologiyalıq ortalıq jaratıladı.

Leksikologiya sabaqlarında interaktiv texnologiyalardan paydalanıw, jeke tájiriye toplaw eń áhmiyetli metodikalıq máselelerden esaplanadı. Leksikologiya sabaqlarında interaktiv texnologiyalardı qollanıw haqqında jazılǵan metodikalıq ádebiyatlar menen

tanışw múmkin. Negizinde muǵallimniń ózi sabaqlarında interaktiv usıllardı nátiyjeli paydalanıw arqalı kóp tabıslarǵa erisedi.

Leksikologiya sabaqlarında oqıwshılardı tómenдеgi toparlarǵa bólemiz:

1-topar: Házirgi qaraqalpaq tilinde sózler sózge sóz qosılıw hám qosımta qosılıw usılı arqalı jasaladı. Sózge sóz qosılıw arqalı jasalǵan sózlerdi qospa sózler dep ataymız. Mısalı: atqulaq, til ilimi, kózashıq, alıp kel, kún-tún hám t.b. Al, sózge qosımta qosılıw járdeminde jasalǵan jańa mánili sózlerdi dórendi sózler dep ataymız. Mısalı: kitapxanashı, bilgish, adımla, ıssılay hám t.b.

Tapsırma Joqarıdaǵı tekstte berilgen qospa sózlerdi tawıp, tómenдеgi keste tiykarında jazıń.

Birikken sóz	Dizbekli sóz	Jup sóz	Qısqaǵan sóz

2-topar: Qaraqalpaq tilinde sóz shaqaplarınan atlıq, kelbetlik, feyil hám ráwısh sóz shaqapları qosımta qosılıw usılı menen jasaladı. Olardıń hárbiriniń óz sóz jasawshı qosımtaları bar. Ayırım jaǵdaylarda bir qosımta birneshe sóz shaqabın jasawda qollanılıwı múmkin. Mısalı:

juwirǵısh – (-ǵısh/gısh qosımtası feyilden kelbetlik jasadı.)

sızǵısh – (-ǵısh/gısh qosımtası feyilden atlıq jasadı.)

jaqsılıq – (-lıq/lik qosımtası kelbetlikten atlıq jasadı.)

kiyimlik – (-lıq/lik qosımtası atlıqtan kelbetlik jasadı.)

Bunday birneshe sóz shaqapların jasawda qollanıwshı túbiri bir, biraq bildiretuǵın mánisi hám sóz jasawdaǵı xızmeti hár qıylı bolǵan qosımtalar omonim qosımtalar bolıp esaplanadı.

3-topar: Tapsırma Tekstten omonim bolıp qollanıla alatuǵın qosımtalardı tabıń.

1. Adamzat tárepinen oylap tabılǵan tillerdiń heshbiri dúnyanıń universal tiline aylanbaǵan. Jáhándegi tillerdiń haqıyqıy tarqalıwına tiykarlanıp, Birlesken Milletler Shólkemi óziniń rásmiy yaki is júrgiziwshı tilleri sıpatında tómenдеgi altı tildi tańladı: inglis, francuz, ispan, rus, arab, hám qıtay. Olar arasında házirgi waqıtta inglis tili óz aldına orın iyeleydi.

2. Inglis tili dúnyanıń 12 mámleketinde, solardan: AQSH, Ullı Britaniya, Kanada, Avstraliya, Jańa Zelandiyada jasawshı 400 millionnan artıq xalıqtıń ana tili esaplanadı. Sonday-aq, ol ulıwma bilim beriw mekteplerinde oqıtılatuǵın shet tilleri arasında dúnyada birinshi orında turadı. Eń kóp oqıtılatuǵın til sıpatında inglis tili basqa tillerdi alıstırmaydı, al olardı tolıqtıradı. 300 million qıtaylılar (bul AQSH tıń pútkil xalıq sanınan kóp) inglis tilin úyrenbekte. 90 mámlekette inglis tili ekinshi til esaplanadı da, keń úyreniledi.

4-topar: Qurılısı hár qıylı, biraq mánileri bir-birine jaqın bolǵan sózler **sinonim** dep ataladı. Sinonimler bir sóz shaqabınıń ishinde boladı, birdey sorawǵa juwap berip, bir gáp aǵzasınıń xızmetin atqarıp keledi. Mısalı:

1. Sinonim atlıqlar – em-shıpa, aspan-kók, nırq-baha, qonaqmiyman;

2. Sinonim kelbetlikler – nadan-aqmaq, batır-dáwjúrek, iri-duǵıjım;

3. Sinonim ráwishler – tez-jıldam, soń-keyin, ilajsızdan-naylaj;

4. Sinonim feyiller – ayazlaw-tońıw, kóniw-razı bolıw, azap shegiw qıynalıw;

5-topar: Tapsırma Tómendegi sóz jasawshı qosımtalar arqalı dórendi sózler jasań hám olardı paydalanıp gápler qurań.

-shı/shi, -ker, -man, -la/le, -ilda/ilde, -sha/she, -góy, -ǵısh/gish, -ım/im/m, -las/les, -shılıq/shilik, -lı/li

6-topar: Seslik dúzilisi boyınsha hár qıylı, al mánileri hám sóz jasawı boyınsha bir-birine jaqın sóz jasawshı, sóz ózgertiwshı hám forma jasawshı qosımtalar **sinonim qosımtalar** dep ataladı. Máselen, kelbetlik jasawshı -ǵır\ -gir, -qır\ -kir qosımtası menen -ǵısh\ -gish, -qısh\ -kish qosımtaları sinonim boladı: bilgish-bilgir, tapqırtapqısh hám t.b. Qosımtalar sinonim bolıwı ushın olar birdey xızmet atqarıwı kerek hám olar birdey sóz shaqaplarına tiyisli sózlerge qosılıp sinonim bola aladı.

1-topar: Sóz jasawshı qosımtalar arasında sinonimlik qubılısı jiyi ushırasadı. Atlıq jasawshı qosımtalar arasında: sebepshi-sebepker, tuwısqanlıqtuwısqansılıq; Kelbetlik jasawshı qosımtalar arasında: tebegen-tebewik, aynımaliaynıǵısh, mezgilsiz-biymezglı; Feyil jasawshı qosımtalar arasında: erkinsi-erkinsire, jarqıldajarqıra; Ráwish jasawshı qosımtalar arasında: birdey-birdeyine, usılayusılayınsha.

2-topar: Tapsırma Joqarıdaǵı teksttegi sinonimlik sıńarı bar sózlerdi tabıń. Olardıń keste tiykarında qaysı sóz shaqabına kiretuǵınlıǵın kórsetiń

Sinonim atlıq	
Sinonim kelbetlik	
Sinonim ráwish	
Sinonim feyil	

3-topar: Sóz quramındaǵı eki dawıssızdıń aralıǵına sáykes ı, i, u, ú sesleriniń birewiniń qosılıp aytılwı **epenteza** qubılısı delinedi. Misalı, plan-pılan, tramvay-tıramvay, krovat-kirovat, gruppа-guruppа hám t.b. Biraq bul jazıwda esapqa alınbaydı. Sózdiń basında dawıssız sestıń aldına dawıslı sestıń qosılıp aytılwı **proteza** qubılısı delinedi. Misalı, reń-ireń, stol-istol, skelet-iskelet hám t.b. Biraq bul ózgerisler jazıwda esapqa alınbaydı. Sózdiń aqırına ayırım seslerdiń qosılıp aytılwı **epiteza** qubılısı delinedi. Misalı, blank-blankı, disk-diski hám t.b. Seslerdiń orın almasıw qubılısı **metateza** dep ataladı. Misalı, aylanıw-aynalıw, qaqqan-qapqan, ókpeledim-ópkeledim hám t.b

4-topar: Tapsırma Tómendegi sózlerdiń qaysı qubılısqa kiretuǵınlıǵın anıqlap, tómendegi keste tiykarında dápterinizge jazıń.

Qıynalıw, metr, traktor, litr, awhal, shifr, shkaf, reń, plenum, saqqan, ráwshan, bank, radio, segbir, klub, reforma, túpkir, rota, ókpe, jamǵır, ret, kiosk, stakan, stol, ráhát, ruda, roman, raketa, spravka, shtraf, Minsk, kepkir.

epenteza		proteza		epiteza		metateza	
kran	kiran	ruqsat	iruqsat	tank	tanki	jıynalıw	jıylanıw

5-topar: Ayırım fonetikalıq jaǵdaylarda seslerdiń túsip qalıw qubılısı eliziya dep ataladı. Misalı, túbir sózge dawıslıdan baslanǵan tartım jalǵawı qosılǵanda túbirdiń aqırındaǵı jabıq buwındaǵı sońǵı dawıssız ses túsip qaladı: xalıq-xalqı, awız-awzı, murın-murnı, qarın-qarnı hám t.b. Biraq, qulını, julını, qawını, kelini, bilimi usaǵan kópshilik atlıq sózlerde sesler joqarıdaǵı aytıp ótkenimizdey jaylasqanı menen, olar hesh túsip qalmaq aytıladı hám jazıwda saqlap jazıladı.

Ayırım sestıń yamasa seslerdiń túsip qalıw qubılısı qarapayım sóylew tilinde jiyi ushırasadı. Misalı, balalar-ballar, qarıydar-qardar, alǵan-aǵan, alıptı-aptı, qalıptı-qaptı hám t.b.

Ayırım sóz dizbekleri hám qospa sózlerdiń dáslepki sınarınıń sońǵı sesi sóylew tilinde túsirilip, olar bir pútin sóz túrinde aytılıp ketedi, biraq jazıwda olar túsirilmey saqlanıp jazıladı. Misalı: qara at – qarat, sarı alasarala, kele aladı – kelaladı, altı ay – altay, sol kúni – sogúni hám t.b

6-topar: Tapsırma Berilgen sózlerdiń qaysılarında seslerdiń bir-birine tásiri nátiyjesinde eliziya qubılısı júz beretuǵınlıǵın anıqlań. Dápterlerińizge jazıp kórsetiń. Tawıq, sabın, jawın, seyil, dawıl, kewil, keyin, sawın, meyil, tobiq, awıl, qáyin, jaza aladı, bere aladı, eki oyılı, bul kún, jayıptı, kelipti, salǵan, alıp ber, salıp jiber, toǵan, kelgen, aq altın, awzı ala, qaraqalpaq, kóre aladı.

Qospa feyiller tiykarı qaysı sóz shaqabınan bildiriliwine qaray **atawısh tiykarlı qospa feyil** hám **feyil tiykarlı qospa feyil formasında ushırasadı**. Atawısh tiykarlı qospa feyiller feyilden basqa sóz shaqaplarına **et (qıl), al, ber, sal, bol, qoy, kór, qal, basla, jet** hám t.b. kómekshi feyillerdiń qosılıwı arqalı jasaladı. Misalı: dıqqat etiw, qayıl qılıw, májbúr bolıw, juwap beriw, qarsı alıw, kewil qoyıw, jaqsı kóriw, kewli qalıw hám t.b. Feyil tiykarlı qospa feyiller mánili eki feyildiń qosılıwınan jasaladı. Usı eki feyildiń qosılıwınan bir leksikalıq mánidegi is-háreket bildiriledi. Misalı: satıp alıw, alıp qaytıw, taslap ketiw, ala keliw hám t.b. Bul jaǵdayda birinshi feyil – tiykarǵı feyil, al ekinshi feyil – kómekshi feyil xızmetin atqaradı. Bul feyiller stillik jaqtan qollanıǵanda dara feyiller menen sinonim bolıp keledi: tárbiya qılıw-tárbiyalaw, húrmet etiw-húrmetlew hám t.b.

Leksikologiya sabaǵında pedagogikalıq texnologiyadan paydalanıw usılları, tálim-tárbiya processindegi oqıtıwshı hám oqıwshı arasındaǵı qarım-qatnastı, olardıń rollerin ózgeriw zárúrligi, pedagogikalıq texnologiya haqqında, interaktiv oqıtıwdıń texnologiyalıq ózgeshelikleri jóninde maǵlıwmatlar ayıldı. Leksikologiya sabaqlarında interaktiv metodlardı qollanıwı, aqıl hújimi, klaster (tarmaqlar), "múyeshler" strategiyası, úsh basqıshlı intervyu, "dóngelek stol" texnikası, zigzag metodı, insert metodlarınıń qollanıw usılları kórip shıǵıldı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Юсупов К.А. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikası. Sabaqlıq.– Tashkent: Sano-standart, 2018. – 21 б.т. – 336 б.
2. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын оқытыу методикасы. Монография. – Нөкис: Qaraqalpaqstan, 2019. – 7 б.т. – 112 б.
3. Юсупов К.А. Академик лицейларда қорақалпоқ адабиётини ўқитиш методикаси (педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2021. – 4 б.т – 66 бет.
4. Юсупов К.А. Kórkem shıǵarmalardıń mazmunıń úyreniw metodikası. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 б.т. – 380 б.
5. Юсупов К.А. Qánigelik hám pedagogikalıq ámeliyat. Oqıw qollanba.– Nókis: Ilimpaz, 2021. – 3.75 б.т. – 60 б.
6. Yusupov KA Arnawlı pánlerdi oqıtıw metodikası. sabaqlıq. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 19 б.т. – 304 б.
7. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw texnologiyaları. Oqıw qollanba. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 9.3 б.т. – 144 б.
8. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.
9. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. 1-2019. 83-85.
10. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // Journal of Critical Reviews. (ISSN 2394-5125). – Vol 7, Issue 7, 2020. – №1. – P.P. 349-354 (<https://www.scopus.com /sourceid / 21100920227>).
11. Yusupov K.A. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti // Til va adabiyot ta’limi. – Тошкент, 2020. – №6. – Б. 40-41 (13.00.00. №8).
12. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program // Academicia. An International Multidisciplinary Research Journal (India). (ISSN: 2249-7137). – Vol. 10 Issue 5, 2020. – P.P. 1628-1634 (Impact Factor: SJIF 2020= 7,13).
13. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Academicia ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1
14. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1
15. Yusupov K.A. Teaching students the methods of artistic depiction in Karakalpak prose. // Journal of Hunan University (Natural Sciences). Vol. 49. No. 04. April 2022. Page - 590-603.
16. Yusupov K.A. Methods of selection of Karakalpak Novels. // Journal of Positive School Psychology. (Scopus) Volume. 6, No. 4 (2022). Page - 26-30. ISSN: 7152-7159.

17. Yusupov K.A. Learning Discussing the Epic Novels. // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Volume 7 | March 2022. Page - 26-30. ISSN: 2795-739X.
18. Юсупов К.А. Обучение основам письменной речи учащихся. // «PEDAGOGS» international research journal. Volume-7, Issue-1, April-2022. – Стр. 176-181.
19. Yusupov K.A. Theoretical foundations of teaching Karakalpak literature. // GALAXY international interdisciplinary research journal (GIIRJ). ISSN (E): 2347-6915. Vol. 10, Issue 5. May, (2022). PP. 210-216.
20. Yusupov K.A. Qoraqalpoq adabiyotini ўqitish masalalari // Journal of new century innovations. (WSRjournal.com), Volume - 5, Issue - 6. May, (2022). PP. – 113-122.
21. Юсупов К.А. Изучение произведений писателя на уроках литературы // Международный научно-образовательный журнал «Образование и наука в XXI веке». Выпуск №26 (том 4), май, 2022. – Стр. 196-201.
22. Yusupov K.A. Methodology for analyzing lyrical works in literature lessons. // Miasto Przyszłości. (Impact Factor: 9.2). Vol. 26 (2022). Page - 200-208. ISSN: 2544-980X.
23. Юсупов К.А. Изучение творчества С.Мажитова в школе. //V Международный журнал научных исследований «Научный импульс». Выпуск №1, 30 август, 2022. – Стр. 44-50.
24. Yusupov K.A. Methods of Teaching the Works of O.Satbaev in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. 2022. Page – 44-53. ISSN: 2720-6882.
25. Yusupov K.A. Development of Oral and Written Speech of Students in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. 2022. Page – 56-66. ISSN: 2720-6882.
26. Yusupov K.A. of Teaching Karakalpak literature // Central asian journal of literature, philosophy and culture. Vol. 03 Issue: 10 - 2022. Page – 75-85. eISSN: 2660-6828.
27. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасын таллаў усыллары. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2017. – 4 б.т. – 64 бет.
28. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын сабақтан тыс жұмыстар арқалы үйрениўдиң илимий методикалық мәселелери. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2018. – 5 б.т. – 80 б.
29. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айтматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2021. – №7. – стр. 52-53 (13.00.00. №8).
30. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. <http://T.Science.org>.
31. Юсупов К.А. Педагог шайыр лирикасы ҳәм тәлим-тәрбия мәселелери // Ilim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институту журналы. – Нукус, 2021. – №4. – Б. 100-102.
32. Юсупов К.А. Өсербай Әлеўовтың лирикасын үйрениў. «Әмиўдәрья» журналы, 2021, – №4, – Б. 63-68.
33. Юсупов К.А. Развитие устной культуры учащихся на уроках литературы // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №1. – Б. 70-71

34. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// Til va adabiyot ta'limi. – Toshkent, 2022. – №2. – Б. 17-18 (13.00.00. №8).
35. Юсупов К.А. Образ Айдос бия в каракалпакской литературе. // I International science conference on multidisciplinary research, Abstracts of International Scientific and Practical Conference. Berlin, Germany January 19-21, 2021, стр. 766-769
36. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской лирике. / III International science conference on e-learning and education, Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Lisbon, Portugal February 2-5, 2021, стр. 349-353.
37. Юсупов К.А. Изучение творчество Казакбай Юлдашева /V Международная научно-практическая конференция по новым тенденциям в науке и образовании «Theoretical and scientific bases of scientific thought», 16-19 февраля, 2021 г., Рим, Италия, стр. 503-508.
38. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде А.Атажановтың прозасын үйрениў. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 443-448.
39. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Аббаз Дабылов лирикасын оқытыў технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 431-432.
40. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Академиялық лицейлерде Әжинияз шайыр лирикасын оқытыў технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 437-442.
41. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Лирикалық шығармаларды оқытыў методикасы. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 469-474.
42. Юсупов К.А. Изучение литературных жанров. / VIII Международная научно-практическая конференция «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution», 02-05 марта, 2021 г., Токио, Япония, стр. 198-203.
43. Юсупов К.А. Изучение творчества Аденбая Тажимуратова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 226-232.
44. Юсупов К.А. Изучение произведения писателя в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 233-238.
45. Юсупов К.А. Изучение творчества Кали Жуманиязова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 239-243.

46. Юсупов К.А. Изучение творчества Конысбай Камалова в академических лицах. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 250-256.
47. Юсупов К.А. Изучение произведения Мамбеталы Кайыпова в академических лицах. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 257-264.
48. Юсупов К.А. Изучать разборы эпических произведений в академических лицах. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон.
49. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде көркем шығармаларды оқыту технологиялары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия: стр.237-242
50. Юсупов К.А. Драмалық шығармаларды оқыту ұсыллары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Португалия: стр. 243-248.
51. Юсупов К.А. Изучение лирика Кунхожа в академических лицах. /XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: стр. 160-165.
52. Юсупов К.А. Жазыушылардың дәретиушилик психологиясы. / XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: – стр. 180-185.
53. Юсупов К.А. Использование современных педагогических технологий в преподавании каракалпакской литературы / Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская литература и культура в контексте взаимодействия национальных литератур и искусств». Казанский федеральный университет, 26-27-марта, 2021 г. Стр.356-362.
54. Юсупов К.А. Изучение творчества Сапа Матчанова. /XV Международная научно-практическая конференция «The world science of modernity. Problems and prospects of development», 25-26 марта, 2021 г., Париж, Франция: стр. 170-175.
55. Юсупов К.А. Инновационные технологии в обучении каракалпакской литературе /Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская поэзия и культура второй половины XX начала XXI века». Казань, 26-апреля, 2021 г. Стр.341-346.
56. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Айдос баба» (Мың тиллаға баҳаланған гелле) драмасын таллау ұсыллары / «Түркий халықлары фольлоры ҳәм әдебияты тарийхы изертлениуиниң әҳмийетли мәселелери» атамасындағы online халықаралық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. – Нөкис: НМПИ баспасы, 2021 (27-28-май), – 245-248-бб.

57. Юсупов К.А. Карақалпақ прозасында миллий психологияның сәулеленіуі. /«Түркий филологияның әҳмийетли мәселелери» атамасындағы халықаралық илимий-теориялық конференция материаллар топламы. Нөкис, «Қарақалпақстан», 2021, 113-118-бб.
58. Юсупов К.А. 9-класста Б.Қайыпназаров лирикасын таллау. /X Международная научно-практическая конференция «НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ПРАКТИКИ», 23-26 ноября 2021 г., Греция. – 462-466 - бб.
59. Юсупов К.А. Развитие литературной речи и письменного языка учащихся на уроках литературы. “Models and methods for increasing the efficiency of innovative research” a collection scientific works of the international scientific conference (11 Desember, 2021) – Berlin: Copenhagen, 2021. ISSUE– p. 161-165.
60. Юсупов К.А. Қосық теориясын арнаулы изертлеуши алым.. /Инсан қәдири – инсанлар қәлбинде. (илимий, илимий-публицистикалық хәм публицистикалық мақалалар топламы. – Нөкис: Қарақалпақстан, 2022, –151-159- бб.
61. Юсупов К.А. Анализ методика художественного произведения /Сборник материалов Международную научно-практическую конференцию посвященной 60 – летию кафедры «Педагогика» на тему: «Современное общество и педагогическое образование». Казакстан, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университети. 22-апреля, 2022 г Стр.268-271.
62. Юсупов К.А. Ádebiyat sabaqlarında oqıwshılardıń dóretiwshilik kompetenciyasın rawajlandırıw. /The and analytical aspects of recent research: International scientific-online conference, Part 1, Issue 5: May 31st 2022. Turkiya, Istanbul: pp. 104-109.
63. Юсупов К.А. Эпик асарларини ўрганиш усуллари. / в конференция и публикацию статьи в сборнике «Международная конференция академических наук », 25- сентябрь, 2022. Россия. Стр. 115-126. [https:// doi.org/10.5281/zenodo.7111598](https://doi.org/10.5281/zenodo.7111598).
64. Юсупов К.А. Изучение лирических произведений на уроках литературы. /Spain International scientific-online conference: “Solution of social problems in management and economy” Part 1, Issue 2: September 20, 2022. www.conf.com. Spain, Испания: pp. 21-26.
65. Yusupov K.A. Akademiyalıq liceylerde poeziyalıq shıǵarmalardı oqıtıw usılları. /Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 1 No.1 (2022): ICEDH. Texas, USA.pp. 46-58.
66. Юсупов К.А. Халмурат Сапаров дәретиўшилиқ жолы. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 1996. 3-4-саны, 54-60.
67. Юсупов К.А. Бердақ шығармаларын үйрениў усуллары. «Қарақалпақстан муғаллими» журналы, Нөкис, 1996. 1-2-саны, 12-15.
68. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 2-саны, 94-96
69. Юсупов К.А. (авторлар менен бирге) Оқыўшыларымыз пикир айтады. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 3-саны.
70. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 6-саны, 112-115.

71. Юсупов К.А. Хәзирги дәүир хәм Бердақ шайыр мийрасына көз қарас. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2001. 2-саны, 126-128.
72. Юсупов К.А. Хәзирги дәүир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образы. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкис, 2001. 5-саны, 130-131.
73. Юсупов К.А. Хәзирги дәүир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образының өзгешеликлери. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкис, 2001. 6-саны, 138-139.
74. Юсупов К.А. «Шырашылар» романының көркем психологизми. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2006. 6-саны, 112-115.
75. Юсупов К.А. XX әсирдеги қарақалпақ прозасында көркем психологизм мәселелери. «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2007, 4-саны, 11-15 бб.
76. Юсупов К.А. Ишки монолог хәм шеберлик. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2008. 1-саны, 113-116 бб..
77. Юсупов К.А. Лирикалық прозада көркем психологизм. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2008. 2-саны, 124-127.
78. Юсупов К.А. Жазыўшылардың дәретиўшилиқ шеберлигин үйрениў методикасы. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-санлар, 126-129.
79. Юсупов К.А. И.Юсуповтың «Ўатан топырағы» шығармасының мазмунын үйрениў. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-саны, 46-49.
80. Юсупов К.А. Қарақалпақ әдебиятын интерактив методлар менен оқытыў усыллары. ҚМУ хабаршысы, 2011, 1-2-саны, 58-60.
81. Юсупов К.А. Қарақалпақ лирикасын изертлеўши алымның дәретиўшилигин үйрениў. «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2012, 1-саны, 3-8.
82. Юсупов К.А. «Академиялық лицейлерде И.Юсупов дәретиўшилигин лекция түрлери менен үйрениў усыллары». ҚМУ хабаршысы, 2012, 3-4-санлар, 30-32.
83. Юсупов К.А. Жазыўшылар дәретиўшилигин үйрениў усыллары. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2012. 4-саны, 115-118.
84. Юсупов К.А. Қонысбай Камалов-қарақалпақ прозасын изертлеўши алым. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 1-саны, 82-91.
85. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлеўши. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 6-саны, 123-128.
86. Юсупов К.А. Әдебияттаныўда салмақлы орны бар алым. ҚМУ хабаршысы, №1, 2015, 132-136.
87. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасында пейзаж хәм қахарман образын үйрениў мәселелери. ҚМУ хабаршысы, №2, 2015, 92-96.
88. Юсупов Қ. Оразбай Сәтбаев поэзиясының көркемлик өзгешеликлери. «Әмиўдәрья» журналы, №5, 2015, 77-87.
89. Юсупов Қ. Бердақ шығармаларын үйрениўде конференция сабақ түринен пайдаланыў. Түркий халықлар әдебиятының гейпара мәселелери, Нөкис-2004.Б. 30-32.
90. Юсупов Қ. Конфликт қахарманлар минез-құлқын ашыўдың негизи. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илмий тўплами), 1-қисм. Т. : Юрист – маркази, 2008. 44-47.

91. Юсупов Қ. Прозада миллий психологияның сәулеси. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илмий тўплами), 2-қисм. Т. : «Юрист–медиа маркази», 2008. 148-150.
92. Юсупов Қ. Академик лицейларда Ажиниёз лирикасини ўқитишда кластер методини қўллаш. «Педагог кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашнинг замонавий шакллари жорий этиш муаммолари», (Илмий – амалий конференцияси материаллари), Тошкент, 2009. 284-285.
93. Юсупов Қ. Академик лицейларда Ажиниёз лирикасини ўқитишда бурчаклар методи билан ўрганиш. «Олий ва касб-ҳунар таълими тизимида профессор-ўқитувчиларнинг малакасини ошириш жараёнини такомиллаштириш муаммолари», (Илмий – амалий семинар материаллари), Бухоро, 14-15-май, 2009. 133-136.
94. Юсупов Қ. Көркем шығармалардың мазмунун үйрениў методикасы. Миллий идентивлик ва оммавий ахборот воситалари. (Илмий мақолалар тўплами), Т. : «Юрист–медиа маркази», 2009. 48-51.
95. Юсупов Қ. И.Юсупов поэзиясын оқытыў усуллары. «НМПИ илим билимлендириў ҳәм тәрбия мәселелерин раўажландырыўдағы орны», (Республикалық илимий-теориялық конференция материаллари), Нөкис, «Қарақалпақстан», 2010, 185-187.
96. Юсупов К.А. Әдебияттаный илиминиң жан күйери еди... Илим ҳәм әдебияттың машақатлы жолларында. (илимий-әдебий ҳәм еске түсириўлер), Нөкис, 2012, 70-73.
97. Юсупов К.А.. Кәсип өнер коллежлеринде Т.Қайыпбергеновтиң «Көздиң қарашығы» романын үйрениў усуллары. Илимий топлам (Магистрантлар ушын), Нөкис-2012.Б. 93-94.
98. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтиң «Қарақалпақ қызы» романында пейзаж ҳәм қахарман образы. Ҳәзирги филология илимлериниң әҳмийетли мәселелери. 2013, 76-80.
99. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Айдос бий образын үйрениў. (Айдос деген уллы киси.). Бердақ миллий мәдениятымыздың байтереги. Нөкис, Билим, 2013, 24-26.
100. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлеўши. «Әдебиятшы - алым ҳәм устаз» ҚМУ, Нөкис, 2014, 125-133.
101. Юсупов К.А. Әжинияз шайырдың лирикасын оқытыўда интерактив методлардың қолланылыўы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жулдызлары». (Илимий мақалалар топламы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.
102. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Тәнхә өзиңе мәлим сыр» повестинде қахарман образын жасаў усылы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жулдызлары». (Илимий мақалалар топламы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.
103. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәўирде Бердақ дәретиўшилигиниң үйренилиўи. «Бердақ-классикалық әдебиятымыздың бийик шыңы» атамасындағы республикалық илимий-теориялық конференция материаллари топламы. КМУ, Нөкис, 2017.

104. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәўирде Бердақ дәретиўшилигин үйрениў. «Классикалық әдебияты жәмийеттеги манаўий жаңаланыў мәселелери» атамасындағы халық аралық илимий-конференция материаллары топламы., Нөкис, «Илим», 2017, 49-51.
105. Юсупов К.А. Содержание и способы изучения внеклассных работ по каракалпакской литературе в академических лицеях. (Международная научно-практическая конференция «Фундаментальные научных исследования».) Астана, 2018.стр.116-122.
106. Юсупов К.А. Фантастикалық романды таллаў усыллары. /International scientific –online conference: Intellectual education techological solutions and innovative digital tools. Netherlands conference. January, 2023. - pp. 10-19.
107. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской прозы / “England” modern rpsychology and pedagogy: problems and solution. Vol. 11 No.1 (2023): London conference: January, 2023. - pp. 5-14.
108. Yusupov K.A. Scientific theoretical bases of discussing the significant orks. Science and innovation international scientific journal volume 2 issu 9 september. UIF-2022: 8.2 / ISSN: 2181-3337/ scientists.uz. (<https://doi.org/10.5281/zenodo.8349677>.)

